

Кенгеш

Жангыртуу ишле болжалдан алгъа башланырыкъдыла

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Регионланы айнтыу жаны бла правительстволу комиссияны ишине къатышанды, аны РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Марат Хуснуллин бардырганды, деп билдиредиле республиканы оюучусуну пресс-службасындан.

Жыйылыуда кырал ахчагъа инфраструктураны айнтыу бла байламлы проектлени замандан бардыругъа эм алагда бөлүнгөн ырысхыланы тийишлисича

хайырлануугъа, казнадан алынган ёнкючлеге къурулуш ишлени тамамлаугъа аслам эс бурулганды. Дагъыда жашау журтланы ишлеуге эм чекленген онглары болгъан инсанла хайырланарча битеу онглары къууругъа кереклиси айтылганды.

Сагъынылган соруула бла билдириуну РФ-ни жашау журт эм коммунал миолк министри Ирек Файзуллин этгенди. Андан сора да, жыйылыуда РФ-ни транспорт министри орунбасары Андрей Костюк эм регионланы оюучулары сёлешгендиле.

Белгиленген борчлагъа кёре быйылгъы жылда Исламейде маданият юйге тынгылы ремонт этилип башланырыкъды, андан сора да, Бахсан районда Маданият-солуу араны филиалы эм Нальчикде Сабий чыгъармачылык шолк жангыртылгъыды. Бу меякмалада къурулуш ишле 2024 жылда бардырылгъа керек эдиле, алай РФ-ни Правительствосуну оюуна кёре алада жангыртуу ишлени алгъаракъ башларгъа онг чыкыганды, деп айтылады билдириуде.

Аслам жумуш тамамланганды, алай алгъа барыуну тохтатырыкъ туюлбюз

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Дагъыда Къабарты-Малкъар кърауу изленген абадан адамлагъа бла сакъатлагъа кёп заманды ичинде эс буруп тургъан жаны бла системаны кийириуде пилот регионланы санына къошулганды. Системаны айнтыугъа 27,8 миллион сом бөлүнгенди – иш бардырылып башлаганды.

Сабий пособиаланы бирикдирилген системасында 57 минден аслам юйор барды, пособиала 71 минг сабийден асламысына берилдиде. Тёлеулени битеулю ёлчмени 4,3 миллион сомду. Билеклик изленген юйорлеге ююнчю сабий туугъанда эмда аны ызындан келген сабийлеге юч жыллары толгунчу ай сайын төлеуде этилдиле. Быйылны 7 айына болушлукну 32,6 минден артыкъ юйор алгъандыла. Къолайсыз юйорледен сабийлени саулукъ кючлендирюу махкемеледе солуу бла жалчыландыла эмда жангы окууу жылны башланган кезиюне болушлук тапдыргандыла.

Докладны юсюнден айта, республиканы Башчысы сабийлери болгъан юйорлеге билеклик тапдыруу жаны бла бир кырал программагъа кёре да борчла болмагъанларын чертгенди. Аны бла бирге ол кырал социал политика бардыругъа деп кадрланы хазырауугъа энци эс бурулгъа тийишлисин белгилегенди, къыйын жашау болумлагъа тюшген адамлагъа, социал болушлукгъа тюшмеген жамауатны къауумна да энци къайгырыргъа тийишлисин борча салганды.

КъМР-ни экономика айнтыу министри Рахайланы Борисни айтханына кёре, Россейни Президентин Владимир Владимирович Путинни башламчылыгы бла къуурилган миллет проектлени 2019-2023 жылда бардыруу кезиюне Къабарты-Малкъарда 5120 жерге битеулю билим берген 9 мектеп, 3020 жери болгъан 52 школгъа дерин билим берген махкеме ишленгенди, 134 спорт объект ишленгенди эмда жангыртылганды, 14 саулукъ сакълау объекте тынгылы ремонт этилгенди эмда жангыртуу жумушла бардырылгандыла. Маданиятны 31 объект жангыртылганды эмда 9-усу ишленгенди. Норматив халгъа 830 километр чакълы бир автомобиль жол келтирилгенди, торуурагъан журтланы 17 минг квадрат метрден артыгындан адамла кёчюрюлгендиле, суу жалчтыу жаны бла 56 объекте ишле тамамлангандыла, Тырыауузуно вольфрам-молибден комбинатыны хвостохранилищесини кыургъакъ пляжыны тийресини рекултивациясы эмда экология жангыртылганды.

2019 жылдан башлап миллет

проектлени бардыругъа жиберилген ырысхы 47,5 миллиард сом болгъанды, аладан объектлени къурулушларына, жангыртылыны ишлеге 28 миллиард сом берилгенди.

Быйыл миллет проектлени бардыругъа 11,1 миллиард сом бөлүнгенди, ол 2019 жылдан эсе эки кере чакълы бирге асламыракъды. Битеу да бирге 7 миллиард сом ёлчмеге 80 объекттен артыкъда къурулуш, жангыртуу, тынгылы эм женгил ремонт, тийрелени тапландыруу эмда жашау журтла сатып алыу жумушла тындырыладыла. Пятиборьядан спорт комплекси, буз къаланы, 16 битеулю билим берген школаны, онкодиспансерни, поликлиниканы, суу бла жалчыланыны 16 объектни, 5 школ спорт залны эмда 7 маданият объектни къурулушлары, саулукъ сакълау 15 махкемени къурулушлары эм тынгылы ремонтлары бардырыладыла, битеу да бирге кенглиги 32 минг квадрат метр болгъан 63 кёп фатарлы торуурагъан журтлада 1001 жерден 2669 инсан кёчюрюлде, 38 муниципал къуулушларда 41 жамауу эмда 110 арбаз тийреле тапландырыладыла, норматив халгъа 160 километр автомобиль жол эмда кёчюрюлени бла путепроводланы 275 погонный метри келтирилди, тышында жарыкчылык берген ызланы 80 километрден артыгы ирилдендириледи. Дагъыда ырахат шахар болумланы къууу жаны бла Битеуроссей эришуде хорлагъан «Нарткъала шахарда «Нарт» ара паркны жангыртуу» проект-алчы да бардырылады жашауда. Андан сора да, быйыл туризм бөлүмде битеу да бирге 33,7 миллион сомгъа 5 грант проект кийирилдиде. Модульлу энци шартлы болгъан жашарча конструкцияланы къууу жаны бла инвестиция проектлеге кыралны жанындан болушлукну чеклеринде 2023 жылда 97,4 миллион сомгъа 3 проекти бардыруугъа умтулдула.

2023 жылгъа эселпелени бла кёрюмдюлени планына кёре Къабарты-Малкъар Республика миллет проектеледе жетишимледе 99,98 проценти бла 7 айны эсеплерине кёре Россейде 2-чи жердеди эмда СКФО-ну субъектлерини арасында 1-чи жердеди.

Кенгешде айтылганы эсеплей, Казбек Коков кесини Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуулушунда болгъан беш жылны ишини эсеплерини чыгарыу юлгю болгъан жыйылыунуча аны магъаналылыгын белгилегенди. «Биз эм алгъа бюджетни энци файдларын кёбейтирча мурдорну юсюнден айтханды. Аны тири халда тамамлагъанбыз эмда бююнлюкде эсепле бардыла деп

айталлыкъбыз. Сёз ючюн, 2023 жылда окууна 18 миллиард сом чакълы бир ёлчмеде файдларны сакълайбыз. Ол айлыкны кёчюрюрге, социал халлы битеу борчланы къысхартыргъа, дарманла бла лъготалы халда жалчтырча, окууу китаплагъа берилгича эм башха борчлагъа бөлүнгөн ахчаны кёбейтирге онг тапдырганды. Алай андан ары барыргъа керекбиз. 2024 жылда неге келликбиз? Борчлу халда энци файдланы бек азындан 20 миллиард сом алыргъа тийишлибиз. Нек дегенде онгубуз барды. Окууу китаплагы жюз процентте сатып алыргъа 250-300 миллион сом чакълы бир жетмейди. Дарманла бла жалчтыу жаны бла тириликни сакъларгъа угъай, ёсдюрюрге тийишлиди, багъууну амалларында тюрлениулени, экинчи жылгъа дарман затланы бек азындан 200 миллион сомгъа багъа болуулары эм эсе алып. Иш хакъны кёчюрюуде энтта да бири атлам этерге сие эсек, бизге битеу кётюрюлууге кёре 2024 жылгъа бюджетте салгъан ырысхыгъа энтта да бир миллиард чакълы бир къошаргъа керекбиз. Андан сора да, башха борчланы тамамлаугъа 500 миллион чакълы бир сом. Сёз нени юсюнденди? Бююнлюкде водоводу болжалгъа салмагъанлай этерге тийишлиди – 20-30 миллион, 6-чы школда спортзалны ишлеп бошаргъа керекди – ары 30-40 миллион эм андан башха затла. Алай бла къауум сорууну жабаргъа болуукъду. Эмда къолайбызда болгъан хар затны жюз процентте толтуруукъду.

Кёп соруу барды, саулукъ сакълауда, билим берюуде, аланы тамамларгъа да бизни бююн кёчюрюлгендиле. Ол алай биз беш жылгъа хар затны эки кереге кёбейтенибизни хайырындан болгъанды, энци файдладан башлап. Сёзсюз, миллет проектлени хайырындан, президентбизни хайырындан, Россей Федерацияны хар субъектине къадр магъаналы оюула этилгенлери ючюн.

Экинчи жыл жетишимли болуукъду. Бек аз этерге къалганды – харкюнлюк ишбизини кыууругъа. Президентбиз айтханыча, жашауну тамыры бла тюрлендирюу ючюн нени да этерге керекбиз. Ол бизни кючюбюздеди», – дегенди Казбек Коков.

Ол күн окууна республиканы Башчысы Казбек Коков районланы эм шахар округланы таматарлары бла төрели вийкъ сайын къуулуучу «муниципал сагъатны» бардырганды, анда миллет проектлени бла кырал программаланы жашаугъа кийириу амала сюзолгендиле.

И.А.Ашхотву юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы
Башчысыны
УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «Г» пунктуна тийишлиликде, АШХОТОВ Ислам Аслановични Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнтыу министрини къуулушундан эркин этерге.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнтыу министри къуулушгъа къабыл кёрюлгюнчю аны борчларын толтурууну Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнтыу министрини орунбасары БОЗИЕВ Аскер Руслановичге буюругъа.

3. Указ кючюне къол салынган күнден киреди.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы К. КОКОВ
Нальчик, 2023 жылда 5 сентябрьде, №91-УГ

Къармашылуукъ

Продукцияны чыгъарыуда
сезимли ёсюм

Бытыр Къабарты-Малкъарда эл миолк продукцияны барындан да 77,7 миллиард сом багъасына чыгъарылганды. Ол бытыр бу заман бла тенгешдиргенде 57 процентке кёйдю.

КъМР-ни Эл миолк министерствосундан билдиргенлерине кёре, кыралны кыйыматы программаларыны себеплиги бла миолклеге иги болушлук тапдырылады. Аны хайырындан жерчиликде къармашанла ишлерин айнтыргъа ахшы онг табыдыла. Бир къауум продукцияны чыгъарыуда уа республика тауекл биринчи жерлени алады.

– Арт жылдада мирзеуден бир миллион 300 минг тонна жыйылганды. Ол санда нартохден бир миллион тоннадан аслам алыннганды. Алай ахшы кёрюмдюлеге бай эм иги тирик алыргъа онг табылганы ючюн жетишгенбиз. Саулай алып айтханда, беш жылны ичинде мирзеуден сегиз процентке кёп неда гектардан 58,5 центнер алырча мадар этилгенди.

Урлукулук нартохден да сагъынылган кезюде юч минг тоннадан аслам алыннганды. Орта эсеп бла алып айтханда, жылгъа 15 минг тонна къыстырыкъ этиледи. Мында да 25 процент ёсюм эсленди. Жемешленден бла нанькъладан да 680 минг тоннадан аслам жыйылганды, неда гектардан 326 центнер. Алай бла бююнлюкде кырал чыгъаргъан жемеш бла нанькъ продукциядан 16 проценти Къабарты-Малкъаргъа жетеди, – дегенди Хасан Сижажев.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Кёрмюч

Эл миолк жаны бла
кыйыматлы тюбешю

Агропромшылность комплекседе предпринимательствон айнтыууга себеплик этиу жаны бла Битеуроссей форум КъМР-де 20-22 сентябрьде «ПРОАГО СКФО 2.0» кёрмючю чеклеринде бардырыллыкъды. Эл миолк товарла чыгъарыуучуланы «Халкъ элли» деген ассоциациясыны кенгеши да анда ётерикди.

«Халкъ эллиге» саулай кыралдан 24 регион бириги, эки союз эмда юч минден артыкъ элли киредиле. Эллени айнтыргъа аланы барыны да сейрлери бек улуду дерчады.

Форум а Къабарты-Малкъарны Эл миолк министерствосуну, Шимал Кавказда рестораторланы, отельерлени эмда къонакбайлык бөлүмюне усталаны ассоциациясыны, «Иш кёллю Россей» жамауат организацияны республикада бөлүмюню болушлугу бла бардырыллыкъды.

Битимчиликде бла малчылыкъда къармашханлагъа «ПРОАГО СКФО 2.0» бек магъаналы жыйылыу болуукъду. Аны ишине терек бахчачылыкъда, битимчиликде, малчылыкъда урунганла, дагъыда мал ашла, семиртигчлери, къоруулачу затла чыгъарыуучула, теллица бизнес бла къорешлене, продукцияны буздурмай тутхан объекте ишлеучюле къатышырыкъдыла. Анда конференцияла, мастер-классла бардырыллыкъдыла, келишимле этилдиле. Къонаклагъа деп гастростиваль, гастромаркет, миллет (къолдан) усталыклары армаркасы къууурыллыкъдыла, төпселеуге да юретирикдиле.

Бу форумун биринчиси быйыл 14-15 мартда ётген эди. Анга минден артыкъ адам къатышанды, 40 миллиондан аслам сом багъасына келишимлеге къол салыннганды. Къонаклагъа эл миолкде жангы затла да кёрюзюлген эдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

САУГЪАЛАУ

Усталыкларында жетишимле болдургъанла белгиленгендиле

КъМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова** экономикада, социал сферада, культурада, билим бериуде, саулуук сакълауда бет жарыкълы урунган, жетишимле болдургъан инсанланы уллу къаууму КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы эмда спикерни Ыразылыгы бля сауғалангандыла. Анга аталгъан къууанчлы тюбешу Парламентни мекамында бардырылганды.

Жыйылгъанланы алгъышлай, Татьяна Борисовна бу кюнде Къабарты-Малкъарны Кыраллыгыны кюню белгиленгенин, жылдан-жылгъа бу байрамны магъанасы ёсгенин айтханды.

– Россей Федерацияны къауумунда автоном даража берилгени къабарты, таулу халкъланы жашуларында, тарыхларында артыкыда магъаналы жерни алгъанды, экономика, культура, социал жаны бля айтугъа уллу себеплик этгенди. Озгъан жыллада битеу сфералада да жетишимле болдургуландыла. Бююгн да ата-бабаларыбызны төрелерине кертичилией къала, халкъланы келечилери иш кёллюклерине, чыгъармачылыкъгъа фахмулары бля республиканы алгъа барыуун жалчытадыла, – дегенди спикер.

Татьяна Борисовна залда Къабарты-Малкъарны шёндюгю тарыхын жазгъан адамла жыйылгъанларын белгилегенди. «Закона чыгъарыуучу органны

баш сауғасы бизни ишигизге берилген багъады. Бююгн бизни арагъызда врачла, социал сферада, культурада, спортда, туризмде, экономиканы башха бёлмлеринде ишлегенле, граждан обществовону келечилери бардыла. Барыгъыз да иш кёллююлогюг, фахмугуз бля таулу журтубуз, кыраллыгъыз хар жылдан да кючлю, кырыулу, даражалы болуруна кюлдан келгенин этесиз. Хар биригизни усталыгъыгъыз, жашаугъа кез къарамыгъыз башхады. Алай барыгъызны да бир зат бирикдиреди – Къабарты-Малкъарны, Россейни саулай да айныуна кертилик бля къуулукъ этуи», – дегенди Татьяна Егорова эмда

жыйылгъанлагъа ишде жетишимлери, инсанлыкъ ниетлери ючюн ыразылыгъын айтханды.

Ызы бля сауғалау башланганды. КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бля белгиленгени арасында билим бериуде, жер-жерли самоуправляенины айнытыуда, физкультураны эм спортну сингдириуде жетишимле болдургъанла белгиленгендиле. Ол санда парламентаризмни эм законла жарашдыруууну айнытыуда кыйынлары ючюн КъМР-ни Парламентини депутатлары **Заур Апшев** бля **Надежда Кирева** тийишли болгандыла анга.

Инсанланы социал излемлери толтурууда бля социал

политиканы жашауда бардырууда жетишимлери ючюн сауғалангъанланы арасында КъМР-ни Уруну эм социал кюруулау министрствосуну халкъланы социал жумушларын тамамлаууну арасыны Чегем муниципал районда бёлмюню келечиси **Таппасханлы Сакинат**, КъМР-ни уруну, халкъланы иш бля жалчытуу эм социал кюруулау арасыны Элбрус районда бёлмюню тамата инспектору **Ахметланы Асият** да бар эдиле.

Федерал налог службаны республикада Управляениясыны къауум келечиси экономиканы айнытыуда салгъан кыйынлары ючюн тийишли болгандыла Парламентни Сыйлы грамо-

тасына, ол санда **Созайланы Гулина** да. Къабарты-Малкъар кырал аграр университетни агрономия факультетини башчысыны къуллугун толтургъан **Теммоланы Музафарны** уа граждан обществовону айнытыуда кыйынына багъа берилгенди.

Ол кюндөгъа тюрлю-тюрлю сфералада ишлегенле КъМР-ни Парламентини башчысыны Ыразылыгына да тийишли керюлгендиле.

Сауғалангъанланы атындан ыразылыгъын айта, Парламентни Жамауат советини келечиси, Парламентни 5-чи чакъырылыууну депутаты **Владимир Гугов** сёлешгенди. Ол быйыл республиканы законла чыгъарыуучу органына 30 жыл толгъанын эсертгенди эмда тюрлю-тюрлю жыллада анга башчылыкъ этгенлени, депутатланы да алгъышлагъанды. «Ала барысы да республиканы тарыхында ариу, жарык ыз кыйгъандыла. Парламентни ишин эм багъланы сагъатла бля тенгешдириуде боллукъду – хар жумуш да заманында, бийик даражада толтурулады. Шёндюгю чакъырылыууну депутатлары эмда спикери Татьяна Егорова да сынаулу, билимли, кыйгъырыулу адамладыла», – дегенди ол эмда сауғалауу кырагъанлары ючюн ыразылыгъын айтханды.

Жыйлыуу суратха тюшоу бля башлагъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ОНОУЛАШУ

Сабийлени саулуукларына жарарыкъ мекамла ишленирекдиле

Къабарты-Малкъарны Правительствовосуну Председатели Мусукъланы Алий бардыргъан кенгешде министрствола жарашдыргъан жыйырмадан артыкъ проектге къаралганды. Комиссияланы къауумларына эмда алгъыннгы бегимлеге тюрлениуле кийриу, кыйын жашау болумгъа тюшгенлеге себеплик этуи, кёп фатарлы юйлени жангьртуу эм башха тема бля байламлы соруула сюзюлгендиле анда.

Экономиканы айнытыу министр **Рахайланы Борис**, биринчиден, «Экономиканы айнытыу эмда инновациялы экономика» республикалы кырал программагъа кийирлик тюрлениулене юсюнден къысха айтханды. Сёз анда кёрмючлеге къатышыууну юсюнден барады.

Ызы бля ол «Информациялы жамауат» регион программаны чеклеринде тамамланарыкъ ахча жумушланы туура этгенди, КъМР-ни Гарантияла фондуны Попечительство советини, сора гиче эмда орта предпринимательствону проектлери къаралганды комиссияны къауумлары тюрлениулерин да билдиргенди.

«Къырал адамлагъа» федерал проектни чеклеринде бизни республикада адамланы жумушларын эм башына салып жалчытуугъа, сора кырал эмда муниципал жумушланы асламысын «24/7» халда тамамларгъа кёчюню юслеринден да айтханды Борис Магомедович.

Бизни республикада «Мурдорлу эллини эмда аланы къатларында тийрелени» тизмеси барды. Алай жерледе билим бериу, медицина, маданият эмда адамлагъа тийишли башха жумушланы жалчытуу инфраструктура айнытылады. Эл мюлк министр **Хасан Сижажев** Прохладна районда Малакановское элли ол тизмеге къошаргъа оную этгенин билдиргенди.

Транспорт эмда жол мюлк министр **Дышеков Аслан** адамланы эмда жюклени жангил такси бля ташуу сферада халланы тийишдириу эмда муниципалитетлени жол фондларына республиканы бюджетинден субсидияла бериу юслеринден айтханды.

Тыш къыраллада жашагъан жерлешерибизге бери республикагъа кёчерге себеплик этуи

жаны бля программаны юсюнден миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны бля министр **Анзор Курашинов** харапарлагъанды. Ол дагыда «Къабарты-Малкъар Республикада жамауат организацияла эмда граждан жамауатны институтлары бля байламлыкъла кырау» кырал программалыгъа тюрлениуле кийирликлигени юсюнден билдиргенди.

Акълбалыкъ болмагъанлагъа осуулукъ эмда попечительство этуе, дагыда алай сабийлени жумушларына къарагъан, аланы эркинликлерин жалчытуу бля кюрешген комиссияланы кыраурагъа районлагъа эмда шахар округлагъа 2,2 миллион чакъланы сом берилдикди. Аны юсюнден жерлешерибизге бери республикагъа кёчюню кыраллыгъа эмда илму министрини къуллугъу

ун толтургъан **Елена Мисостова** айтханды.

«Билим бериу айнытыу» программада къадар тюрлениу боллукъду. Сёз анда талай кёрюмдөлени эмда жорукъланы юслеринден барады. Дагыда КъМР-ни Правительствовосу РФ-ни Жарыкъландыруу министерствосу бля этген келишимге тийишлиликде республикада сабийлени солутуу эмда саулуукландыруу эки объект ишленирекди. Алагъа 60 миллион сом къоратыллыкъды, ахчаны аслам кесегин (57,4 миллионуну) кыралны бюджетинден берилдикди. Андан дагыда 73,2 миллион сом бля школ система-ланы жангьртургъа себеплик этеридиле.

Екатерина Мисостова КъМР-ни Башчысыны премиясы бля теле-

улеге 1,2 миллион сом къоратыргъа кереклисин да билдиргенди. Ахча «Жылны устасы», «Жылны юйретиучюсю» эмда «Жылны устасы» Битеуроссей конкурсланы регионда кезиулеринде хорлагъанлагъа эмда ал жерлени алгъанлагъа берилдикди.

Сагъынылгъан программагъа кийирлик энтта да бир тюрлениу орта школаны башчыларыны юйретиу эмда жамауат биригиуле бля байламлыкъла жюрютюу жаны бля кенгешчилери боллукълары бля байламлды.

Уруну эмда социал кюруулау министр **Асанланы Алим** министрствону бойсунуунда болгъан учрежденилада урунганланы айлыкъларын кётюрууну, аскерчилени, башха къауумлагъа киргенлени эмда аланы юйдегилерин ондурууну, граждандлагъа ахча бля себеплик этюню юсюнден айтханды.

Республиканы бюджетине бюджет кредит берилгенди. Ахча Нальчикде сабий чыгъармачылыкъ школун эмда Исламей элде Маданият юйню жангьртуугъа жиберилдикди. Аны эмда ишлени бары да быйлыны ахырына тамам этиликлерини юсюнден культура министр **Музахид Кумахов** билдиргенди.

Къабарты-Малкъарда кёп фатарлы юйлеге тынгьлы ремонт этуи программаны 2020-2022 жылла бля чекленген кесегине тюрлениуле кийирилгендиле. Къурулуш эмда жашау журткоммунал мюлк министр **Алим Бербеков** билдиргенди, тюрлю-тюрлю сылтаула бля андан талай юй кетерилгенди.

УБАШЛАНЫ Мурат.

Махтаулык

«Ата журтубузну кьоруулаучусу сыйлы, намыслы усталыкыды»

Хасаниядан Уяналаны Ислам аскерчи болууну юсюнден сагыш да этмегенди, алай энчи аскер операция башланып, аны нёгерлери Ата журтубузну кьорууларга атланганларында, аладан артка туралмаганды. Ол СВО-га кесини ыразылыгы бла кетгенди. «Шуёхларым мобилизация бла чакырылгандыла, юйде тынчайып кьалалмадым», – дейди таулу жаш.

Бу кюнледе Ислам Нальчикке келип тура эди да, аны бла тубеширге ашыкьыганбыз. Миллетни керти уланыча, махтаньырга, жигитликтерини юслеринден айтырга ашыкьмай: «Этмейми кьояр эдик, уялган этеме», – деп, бир кесек асарлы да болду. Алай, сёзсюз, шёндюгю болумда жаш адамларыбызны батырлыкларыны юслеринден ачыкь айтырга, аланы кишиликтерин ёсген төлюге аруу юлгю этерге борчлубуз.

Ислам операцияга кетгинчи машиналагга кьарап, аланы керекли жерлерин кьурашдыруу бла кюрешгенди. Аны бу сынауу СВО-да да керек болганды – ол артиллеристи, установканы водитель-механиги. «Машинамы атышудан сора жамарга керек болуп, шёндю мындама. Бу эки кюнде артка кьайтырыкьма», – дейди ол.

Жаш кьазауатка кьатышханлы жылга жуукь болады. Бу кезиуде ол кёпню көргенди, аскерчи сынау, билим да жыйшдырганды. Аны бла уа командирлени, аскерчилени арасында хурмет тапханды.

– Биз анда миллетлеге, жашаган жерибизге керё ахырда уюшинемайыз, борчларыбызны бет жарыкьлы толтурурга итинебиз. Аскерчи кьырандашыкь болганын сезгенме, сынауладан бир бирге билекли эте этебиз, бир туз-гыржыны юлешип жашайбыз, – дейди таулу жаш.

Эсигизде болур, энчи операция башланганда, бир-бир жаш адамла инсанлыкь борчларындан кьачарга кюрешгенди. Ушакь нёгерибиз алагга сейр этеди. «Нёгерлери кетип турганлай, жу-

уаплылыкьны сезмей, тышында жеңиллики излегенге не дерексе. Мен этген сайлау тюз болганын шарт айталыкьма», – дейди ол.

Аны сёзлерине уа Ислам көргюзтген батырлыкьны ючюн кьырал саугьалага тийишли болганы да шагьатлыкь этеди. Биринчиси – Суворов атлы майдалды. Бу кьырал саугьа Ата журтну кьоруулагьанда, аны сейрлерин сакьлагьанда батырлыкь эмда аскерчи усталыкьны алгьанда энчи жетишимле ючюн берилгенин айтырчады. Бизни ушакь нёгерибиз низамлыкьны, буйрукьланы бет жарыкьлы толтуругьаны ючюн тийишли көрүлгенди анга.

Экинчиси – Кишилики орден – Россейде эм даражалыкьга, багьалыкьга саналады. Улуу Ата журт урушу жылларында кьабил көрүлген саугьа бюгюнлюкь да кишилики, жигитлики, Ата журтубузга кьуллыкь этиюно эм бийик белгиси болганлай кьалганды.

Атышуладан биринде жаралы нёгерлерин сөрмешден чыгарып, медиклеге жетдиргени, аланы жанларын сакьлагьаны ючюн тийишли

болганды анга таулу жаш. «Махтанган сунмагьыз, быллай кезиуде жуңкуймай, кьоркьмайма, битеу сынаууму жыйшдырып, болумдан тюз оноу чыгарырга юйренгенме. Атышыну кезиуде техниканы, адамланы кьутхарыну журукьларын билгенме», – дейди ол.

Бюгюнлюкьде кьырал саугьаларын Ислам жашына бергенди. «Ол ёсюп, аскерде кьуллыкь этиюно сайласа, угьай дерик туююлма. Ата журтубузну кьоруулаучусу сыйлы, намыслы усталыкьды», – дейди ол.

Сёзсюз, кьазауат адамны тюрлендирмей кьоймайды, ким биледи, бирле артка аскерчи усталыкьны сайлап, андан ары кьуллыкь этерик да болурла. Алай Ислам СВО-дан сора алгьын усталыкьны кьайтырга, бигьгы машиналаны кереклерине кьыралыкь суйгенин айтады. «Баям, аскерчи болалыкь туююлма, низамга керё жашаган, буйрукьлагга бойсунган кьыйынкьа керёнюдеди», – дейди ол.

Ушагыбызны ахырында Ислам миллетибизге айнуу тилейди. «Мен таулу деген халкьны бетин аруу бла көргюзторге борчлуду. Шёндю кьуллыкь этген жерде таулу болуп жангьызма, башха регионладан көлген нёгерлерин халкьыбызны юсюнден манга керё багьа берилкенин анылайма. Аны ючюн таулу халкьны атын бийикде тутарга кюрешеме, жаш адамларыбыздан да аны тилерге сөөме», – дейди ол.

Материал хазырланган кезиуде уа Уяна улуну командирлери аны «За спасение погибавших» майдал кьырал саугьалау юсюнден оноуну кьабил көргенлери белгиле болганды. Исламга, аны бетинде уа бюгюнлюкьде Ата журтубузну кьоруулаулаулау барысына да жуукь кезиуде хорламны болдуруп, юйорлерине, мамыр жашаууга кьайтырларын тежейбиз.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Шимал Кавказ
кюн сайынОкругну эм уллу
вузунда – музей

Шимал Кавказын эм уллу вузунда билим берии эм илму музей ачыллыкьды, ол 300 квадрат метр жерни алады, анда энчи отууда регионда жашаган миллетлени кийимлери да көргюзтоледи. Аслам сейри уа адам сыфатын робот бла нейрокьомпьютер кьозгьайдыла.

Вузну ректору Дмитрий Беспалов билдиргенге керё, музейдеги экспозиция Шимал Кавказда илму саулай ёмюрно ичинде кьалай айныгьанын ачыкьлайды. «Энчилиги дагыда адамла мындагы затланы көргенлеринден сора да, университетни тарыхы бла шагьрейленирге, кеслерини аны школларыны кесегича сёзерге боллукьларындады. Ол жумушта уа бизге робот, пилотсуз учак «Альбатрос» аппарат, профессор Н.И. Червяковну модулар нейрокьомпьютерини болушадыла», – дегенди ол.

Музейде бир институтуну, факультетини эм школларыны экспонатлары, аны хорламлары, башламчылыкьлары, жарашдырган затлары да көргюзтоледи. Бери экскурсиялга студентле кеслери, округну бла регионну билим берии, илму эм жамауат биригуилерини келечилери да келалыкьдыла.

Огьурлу башламчылыкьла

Шимал Осетияны властвлары сакьатлыкьлары болган адамланы ишге алган организациялга субсидияла төлерге оноу этгенди, хар инсан ючюн – 72 миң сом. Аны юсюнден регионну башчысыны бла правительствосу сайтында билдириледи.

Бу башламчылыкьны мурагы иш бла жалчьтханлары сакьатлагга да жерле кьурагга келлендирю. Быйыл алай 30 ишчи жер кьурагга белгиленеди, аны ючюн 20 миллиондан аслам ахча бёлонгенди. Премьер Борис Джанаев белгиленича, сакьатлагга тынлыкьлы онгла кьурау, алагга жамауатда жерлерин табарга болушу, иш бла жалчьтыу уллу магьананы тутады, бу жаны бла кёп иш да тамамланады.

Аслам кир-кипчик жыйылганды

Кьарачай-Черкесде битуреспубликалы суббоник бардырылганды, анга волонтерла, власть оргланлы, коммунал службаланы, жамауат биригуилени, билим берии организациаланы келечилери – битеу да 27 миң адам – кьатышандыла.

Битеу да 440 гектар жер 310 тонна багушдан ариуланганды, деп билдиреди регионну Табийгьат байлыкьла эм экология министрствосундан. Ол кун дагыда «Россейни суулары» акцияны чегинде Эльтаржак минерал шуданын төгерге да тазаланганды, аны жагьасыны 1,5 километринде 150 машок багуш жыйылганды.

Курортда – тау-лыжа жолла

«Кавказ.РФ» биригуиден билдиргенлерине керё Чеченде «Ведучи» курортда жангы тау-лыжа эм канат жолла ишленирикди, аланы узунлукьлары 4,4 километрге жетерикди.

Ары дери Россейни экономиканы айнытуу министри Сергей Назаров, Чечен Республиканы премьери Муслим Хучиев, обществону генеральный директору Андрей Юшманов Москвада тобешулеринде Чеченде турист объектлени айнытууну амалларын, инвестиция проектле кьалай толтурулганларын сюзгенди. Ала оноулашханларыча, лыжа жолланы кьоруулу экинчи жылны ахырына бошалырга керекди, ала курортну шимал эм кьыбыла этеклерин байларыкьдыла.

Окьуучула кёп – китапла аз

Дагыстанда окьуучуланы саны ёсгени бла китапла жетишмей башлагьандыла, аны юсюнден регионну билим берии эм илму министри Яхья Бучаев тюзюнлей эфирде айтханды.

2022-2023 окьуу жылда республикада мектепле 469 миң сабий журюгөн эселе, быйыл аланы саны 480 миңнге жетгенди. Бир окьуучуга китапла орта эсеп бла 10 миң керек болады. Былтыр жараганлары бусагытда федерал стандартан кетерилгенди. Министр оком этгенден, бу жарьыну Президентни оноун толтуруу болуурукьда, анга керё бир излемлеге келишген китапла чыгарылкьдыла.

Регионда билим берии ахшы жангычылыкь да болганды – аны битеу мектепледен биринчи классланы окьуучуларына «Мени Дагыстаным. Мени жашаган жерим» деген аты бла жангы юйретуу проект бардырылады, деп билдиреди регионну Билим берии эм илму министрствосундан. Краеведенидан дерслеге сабийлени тин-ниет жаны бла юйретуу, тарыхдан, республиканы адет-тёресинден билим берии да киредиле.

КУЛЧАЛАНЫ Зульфия хазырлагьанды.

Билдирю

Республиканы кьыраллыкьыны кюнюне – байрамла

Кьабарты-Малкьарны кьыраллыкьыны кюнюне аталып юч шахар округда, он районда да байрамла кьураллыкьдыла.

Алай бла 9 сентябрде республикада жашаганланы эм кьонакьланы быллай жарыкь байрамла сакьайдыла:

– **11:00 сагытда 400-жыллыкьны майданында** – Маданият эм солуу парканы биригуилерини эстрада-духовой оркестрини концерты;

– **12:00 сагытда Нальчикни ара солуу паркында** «Чайный домик» ашхананы кьатында сахнада «Июканто» жыркь кьауумуну концерты;

– **14:00 сагытда «Восток»** кинотеатрны аллында «Родник» кьазакь хорну бла урушну эм урунуу ветеранларыны «Эстафета» хорларыны концерты;

– **15:00 сагытда Хуранов атлы орамда** скверде искусстволаны 1-чи номерли сабий школуну окьуучуларыны концертлери;

– **16:00 сагытда Искож микрорайонда Кадыров атлы орамда скверде** сабий чыгармачлыкьны «Эрудит» орасыны окьуучуларыны «Мени суйгөн шахарым Нальчик» концертлери;

– **16:00 сагытда Мало-Кабардинская орамда** Владимир Вороков атлы республикалы маданият фоннда миллет маданият араланы кьатышулары бла кьазакькьланы «Родник» хорларыны концерты;

– **17:00 сагытда Ленин атлы проспект бла Тарчоков атлы орам** кошулган жерде сабий искусстволаны Жабакьы Казанко атлы 2-чи номерли школларыны окьуучуларыны концерты;

Профсоюзланы маданият юйлерини аллында майданда «Elvishow» студияны жыркьларыны концерты;

– **18:00 сагытда Жашил театрда** «Мени жерим, мени республикам» байрам концерт.

Шабат кюн 12 жыллары толмаган сабийлеге шахар аттракционла бла зоопарк хакьсыз боллукьдыла. Абхазия майданда кюндоз сагыт юче артистле кьуанчлы баруу бла ётердикди, бир сагытдан а Москваны «За углом» театры «Лисапед шоууну» көрпозторюкьдо. 18:00 сагытда «1/2 оркестра» кьауумуну артистлери духовой эм ударный инструментледе соьарыкьдыла,

кеслери жазган хип-хоп, фьюжи, авангард джаз, фок эм башха сейр макьамланы бла жырланы эшитирликди. Аны ызьандан а жыйылганланы клоун-мим Авабука (Павел Алёхин) колдорюкьдо эм Москваны «Высокие братья» цирки «Летящий цирк Даниила Хармса» деген сахна оюну көрпозторюкьдо. Ингирде сагыт севизде театры суйгениле дагыда «Карусель» театр кьууандырлыкьды.

10 сентябрде Долинскде Кануков атлы орамда «Курортный» скверде гитчелени клоун Авабука сакьларыкьды, «Женгил канатла» орам театр да «Сёзсёз кино» спектаклин көрпозторюкьдо.

Талай байрам Абхазия майданда кьураллыкьды:

– **17:00 сагытда** Москваны «За углом» театр компаниясыны «Шахарчыла» спектакли;

– **18:00 сагытда** Санкт-Петербургну артистлерины «Карусель» спектакльлери;

– **19:20 сагытда** Москваны «Высокие братья» цирки «Летящий цирк Даниила Хармса» деген сахна оюну кьайтарып көрпозторюкьдо;

– **20:30 сагытда** Москваны «1/2 оркестра» кьауумуну концерты;

– **21:30 сагытда** орам театрланы «Насыны шахары» деген фестивалы кьуанчлы халда жабилыкьды.

Солуу кюнде дагыда Нальчикни администрациясыны, шахарыны айнытууну «Платформа» институтуну эм Вузу-Фу компанияны башламчылыкьлары бла орам театрланы «Насыны шахары» деген фестивалы ётерикди, анда фахмулары бла таякьлада керюючюле, статуялга ушаш жасалган адамла, Кьазандан шорманкачы Шаман кьууандырлыкьдыла.

16-17 сентябрде Келишиуюкьно майданында голленди фестивалы кьураллыкьды.

14-15 октябрьде Абхазия майданда «Алма джем» аш-азыкь фестивалы, 20-22 октябрьде уа «Кюзю платформа» фестивалы боллукьдыла.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Ол бизни профессионал актёрларыбызды биринчи төлөсүндөндү. 1918 жылда Огъары Холамда тууганды. Жарсыуга, анга жаланда юч жылчык болганды, анасы ёлюп, кызычык атасы бла кыалганды. Махай сабийи билим алырын сойгенди, элде жетижыллык биринчи школ ачылганды, аны элтип ары бергенди.

Абидат, жети классны бошаганды, бек иги окуучуланы санында болуп, усталары аны андан ары окурун тийишли көргенди. Алай бла Махай кызын Нальчикде Ленинчи окуу шахарчыкыга келтиргенди. Ол анда усталга хазырлаган рабфакны тауусханды.

1934 жылда республиканы таматарлары, башындан келген оюнууга кере, миллет театрлары кыайгыларын кере башлаганы жаш усталы кыадаарын тюрлендиргенди. Москвадан белгилли режиссёр Илья Судаков, комиссия бла келип, Пуначарский атлы театр институтда малкыар студияда окутууга деп, тау элледен отуз жаш адамны сайлаганды. Аладан бири Биттирланы Абидат болганды. Судаков бла тобешген кюнөн, уллу режиссёрго багырырга аны Аксайланы Кыасым келгенден да арта оюноуп эсгергенди.

Малкыар театр санатны жолуна чыккыган жаш адамлагыа кыуачак ачып тобегенди. Ала анда белгилли усталаны кыолларында окууганды. Алары театрга жюрюрге, уллу артистледен юйренирге да онглары болганды. Ол шартланы хайырланган таулу студентле кеслерича миллет студияланы араларында сыйлы кызыл белгини бир кишиге ычындырмай тутханды. Алары бир кызуум ол кезиуде алынган «Александр Невский», «Волга, Волга» кинофильмге кыатышханды.

Ара шахарда окууганда 1940 жылда кыайтхандыла бери, юч диплом иш хазырлап: Мольерни «Скапенни хыйлалары», Вс. Ивановну «Бронепоезд 14-60» эм Лопе де Веганы «Кыой шауданын». Песаларны малкыар тилге Кыулийланы Кыайсын кечюргенди. Ол юч оюн бизни артистле-рибизни хар бирини фахмусун, усталыгын ачык этгенди.

1940 жылда 26 октябрьде профессионал малкыар театр Лопе де Веганы «Кыой шауданы» бла

биринчи театр сезонун ачханды. Абидатха бу оюнлада уллу рольла жетмегенди. Алай а кысыха кесекчикде толу сыфат кыурай билген бютонда кыйын болганын айтадыла тинтгенле. Биттирланы Абидатны не гитче эпизодлары да кезге урунадыла, эзде кыаладыла. Аны сахнада жашауда сыфат кыурай билгени аны бла ишлеген режиссёрла, нёгерлери да белгилегенди.

Энди кыурала келген театрыбыз туудурган ёттемликни

Эсе тутуу

КМР-ни сыйлы артисткасы, Кыулийланы Кыайсын атлы Малкыар кырал драма театры актрисасы Биттирланы Махайны кызы Абидат тууганлы бу кюнлөде 105 жыл болады.

МАЛКЫАР ТЕАТРНЫ ЖАРЫКЪ ЖУЛДУЗУ

ёчюлте, Уллу Ата журт уруш бла кечюнчюлюк уллу халеклик салгандыла бизни ол тюрлю санатыбызга. Биринчиден, фахмулу жашланы асламысы фронтха кетгенди, ала ойнаган оюнла чачылгандыла. Мында кыалгандыла бизни ол тюрлю салып, аланы госпитальда, околга кызган жерледе, элдеде кёргозюп, малкыар, орус тилде да ойнап айлангандыла. Дагы да концерт халда назмула, чамла айтадыла.

Душман кирген юч айны ичинде аланы ишлери тохтаган эди. Ол кезиу озганлай а, артистле-рибиз жангыдан ишлеп, элге жюрюп башлагандыла. Таулу халкыны ата журтундан кечюрюню алдында ала «Аршин мал алан» деген азербайджан комедияны сала тура эдиле.

Абидат кечюнчюлюкде Кыазакстанга тюргенди. Анда уллу гидроэлектростанция ишлене тура эди да, кечюнчюлени ары сюргенди. Хунерли кыыз бухгалтерни болушлукчуусу, эсепчи болганды анда. Ол кырулуш битгенден сора Абидат станцияда оператор болуп ишлегенди. Иги урунганы ючюн Кыазакстанны Компартиясыны Ара Комите-

тини Сыйлы кыагытына, кеп махтаулагыа, сауғалагыа да тийишли болганды. 1957 жылда Ата журтха кыайтханда, юйюрю Герпегежде тохтаганды.

Малкыар театры сойгенле аны жангыртуу ишин кыолга алгандыла. Назмуучу, драматург Боташланы Исса бла актёр Атайланы Магомет актёрланы артха кыярга кюрешгенди, Абидатны табып, Нальчикге келтиргенди. Сахна нёгерлери Залиханланы Тамара, Кючмез-

Биттирланы Абидат бла Ахматланы Зейтун.

Сахнада кыураган сыфатланы арасында Маммеланы Ибрагимни «Сюймеклики поэмасында» Мисирхан энчиди. Анда актриса терен оюну бла кыурачуланы эслерин кесине бурганды. Мисирханы кыадаарына жарсып, келле кез жаш теггенди кыураганды.

Кыайсы артисте да сахнада болуп кыалады. Маммеланы Ибрагим «Малкыар театр» деген кыайында Дагыстанда «Сюймеклики поэмасын» кёргозгенде болган бир ишни эсгереди: «Балаланы Омарны жюрюги жарыса, сахнада бир жангы кылык кёргозтмөй кыоймаучу. Бюгон да этди ол адетин: ол – ханны мюлкюн жюрютген Хамалай Мисирханны жасах бору ючюн юйюнде табылган затын, быстыр жабууга тюрюмчек этип, кечюрюп чыггыды сахнага».

Мисирхан (Биттирланы Абидат) аны ызындан: *Сыйырма болганычыгымы, Кыйма башымы палаха. Телерме берликчигими. Башхасын ала эсенг да, Ала кебинликчигими, – дей келип, тобулкылып, Хамалайны этегенд туттады.*

Ол а: «Телерик эсенг, кычанды да?» – деп, аны артха тюрторге керек эди. Омар а, алай этмей, кесини юсюнде халатын тешип: «Ма, муну ючюн ёле эсенг, санга береме, бар, айланма ызымдан», – деп, Абидатны юсюне атды. Ол,

аз да абызырамай, ролондан да чыкмай, халатын алып, талчык чулгап, тобулкыларыны тобюне салды да, андан ары ойнады.

Спектакль бошалгандан сора: «Омар, Аллахын ючюн энди хар заманда алай эте тур. Кыуру кыанлагыа урсам, тобулкыларым арууган этедиле», – деп тилегенди. Алай бла ол оюннга кирип кыалганды».

Дуниясын алышханда, Абидатны адамлыгыны, халаллыгыны, тюрлюгюню юсюнден биргесине ишлегенле, аны таныганла дайым айтанлай турадыла. «Кече кылар жери болмаган, ача-бохча керекли болган да анга барыучу эдик», – деп эсгерге эдиле ала жашауда кыйын кезиулерин. Ызындан келген телюге Абидат бек сакь болганын айтадыла.

Актриса кызы Лиза бла, тууган-туудукуларыны кыуанчларына кыууана, ариу жашаганды, кесин насыпгыга санаганды. Аны кыураучула, танышла, ахлу-жууук да бек сойнгенди. Кырал да намысын кёргенди. Сыйлы атына кошуп, Биттирланы Абидатны 2015 жылда «Кыабарты-Малкыар Республиканы алпында кыйыны ючюн» орден бла сауғалагандыла. Кырал аны театр искусствуга салган кыйынына ам алай сыйлы даражала бла белгилегенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Билим

ИГИНИ СЫРЫ – БАЛАСЫНДА

Кыабарты-Малкыарны сыйлы усталы, РСФСР-ни халкыны жарыкчандырууда отличниги Баразбийланы Ануарны кызы Эльмира республиканы усталарыны араларында атын иги бла айтырган, билимли адамларыбыздан бириди. Ол Быллым элде школда ишлегенде кыркъ жылдан атлаганды.

Эльмира Тырныаузда тууганды. Быллым элчи школун 1976 жылда алтын майдал бла тауусханды. Ызы бла Кыабарты-Малкыар кырал университетни физика-математика факультетини математика бёлюмюне киргенди. Аны да 1981 жылда айырмалы бошоп, Быллымга кыайтып, бюгон да анда ишлеп турады.

Хар не да юйюрге башланды. Эльмираны атасы Баразбийланы Таусону жашы Анувар Огъары Чегемде тууп, Быллымда жашаганды. Ол эл сый берген адам эди. Ол жыллада мюлкөде бек керекли усталыкыга окууганды – механик болуп,

элине жараганды, Тырныаузуну бир-бир биригиулеринде махтаулу ишлеп турганды.

Эльмираны анасын – Афашокчаланы Бийбертни кызы Нэфийсатын аты Кыабарты-Малкыарда иги да белгилди. Ол не заманда да ыспас бла айтылды. Ол анга урунуда этген жетишимлери бла тийишли болганды. Дунияда урунган адамны намысына жетген не барды?

Улуу Ата журт уруш башланган заманда аны юйюрю Быллымда жашаганды. Белгилисича, Чегем аузундан келип, Быллым элчи кыураган тукумладан бири эдиле Афашок-

чалары. Кьочхарташ. Быллым Чегем районну кыурамында болуп, таула бла салынган жолла бла этгенди бир бирге жууук-ахула.

Атасы Бийберт, аны төрт кыарындашы да бирча кетгенди урушха. Жарсыуга, ала андан кыайтырча болмагандыла. Хорламга юлюш кошхан аскерчини кызын а, алай жи-гитлени кыарындашларындан тутган Нэфийсатын, кечюнчюлюк жолла Кыазакстанга элтип, оюч жылны ол анда Белоусовка атлы посёлокда жашаганды. Кыыз да, башха таулу тишири-

улача, жаз, жай узуну «Кызыл Аскер» колхозну чоюндюр бахчаларында урунганды, кышда уа фермада малчылагыа болушлук этгенди. Ата журтха кыайтхандан сора уа, ол жашау-юн Баразбийланы Таусону жашы Ануар бла байлаганды.

Нэфийсат кеп жылланы «Быллым» совхозну сабанчы бригадасына таматалык этгенди. Ахшы урунганы ючюн Ленинни орденине, «Урунуу ветераны» деген, башха майдаллагыа да тийишли болганды. Ол бир неча кере Москвага Эл мюлкю битеусоюз кёрмочюне барганды. Анда кёргенин Быллымда ёсдюрюрге талпыганды. Бир неча кере шахар эм посёлок советлени депутатына айырылганды. Алгъаракылда ол сыйлы адам дуниясын алышханды.

Аны кызы Эльмира да анасыны махтауун бютонда бийик этип жашайды. Ол эрттеден бери да школда директорну окуу-юйретиу жаны бла орунбасарыды. Билимин ёсдюрюу жаны бла ишин бир заманда кыоймаганды. Окуучуларыны кыйда эришууде да хорлам алып, алчы жерлеге чыккыганлары, аланы бийик окуу юйлеге тынч киргенлери да аны ишини не тюрлю бийик-

де барганыны багысыдыла.

Ата-ананы сыры сабийге кечюни юлгосюдо бюгон Баразбийланы Эльмираны жашауу. Жашау нёгери Ёзденланы Хасан бла ол юч сабий ёсдюргенди. Бюгон ала туудукуларына кыуанып жашайдыла.

Быллым школда кеп жылланы директор болуп турган, бусагытда уа Элбурс районну Билим беруу управленийына таматалык этген Атакуланы Нуржан: «Эльмира Ануаровна ишин билген усталды, Иги билим береди сабийлеге. Кеси да не жаны бла да бек жууаплды. Усталы ишинде ол бек керекли шартды. Дерсге хазырлана туруп, аны окуучулагыа сейир этерге итинеди. Бир дерси башхасына ушамгаданы да эсленеди. Олимпдалагыа, башха эришууде да кыатышадыла бизни окуучуларыбыз математикадан. Кыуандырып кыайтадыла, айырмалыа болуп. Эльмира Ануаровнаны адамлык жанын айтханда, ол да юлгюдо келпеге. Намысы, сабыр сёзлю, акылылы. Кертти адамланы кыолларында ёсгенди да, аланы намысларын бюгон да бийикде туттады», – дейди.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Жигитлик

ЁХТЕМ, БАТЫР КЫЗЛАРЫБЫЗ

Таулу тишируланы жигитликлерине сейир бир заманда да унутулмайды. Бир жанындан, Улуу Ата журт уруш башлангынчы, бизни халкыбызда уруш кызауатлагы кыатышхан тишируладан жаланда эртегиле таурухладан, эски жырладан билгенбиз. Онтёртюнчо ёмюрно аллында Кенделен аягында Тамерланы аскерлери бла баргъан урушха тиширула кыатышханлары, аланы таматарлары Табынланы Атийма болганы айтылады бир таурухта.

Байрамукъланы Халимат, Эркенланы Зафира.

Сора «Акъбилек бийче» деген жырда тамам ол заманда Чегем ауузунда Акъбилек бийче чыккыганды кыарындашы, баш иеси бла бирге кыан төгюле турган журтун кыоруулагы. «Акъсак Темир бла сермешле» деген эртегиле жырда да барды аллай кыыз жигит Мырзаны эгечи чыгыады, кыылыч байлап белине. Биле эдиле таулу кыызла атда жюрюй да, уруш эте да. Керек кюнде уа Ата журтларына кыалкыан болуп сюенгендиле.

Улуу Ата журт урушуну заманында да болгандыла таулу халкыда жигит кыызла. Барыбыз да билебиз кыашхатаучу кыыз, медицина службаны тамата лейтенанты

Оракъланы Мамушну кызы Фаризатны. Ол Берлинге дерге жетгенди, жаралы солдатлагы багы. Ата журт урушну I эм II даражалы, Кызыл Жулдузду да орденлерине, иги кесек майдалгы тийшли болганды.

Бирси кыашхатаучу кыыз Базоланы Хажи-Османнаны кызы Саният да санинструктор болганды урушда. Кеси ишинден сора да, автомат, пулемёт бла уруш эттени да эсгертелиди. Ол Сталинградны кыоруула сермешлеге кыатышханды, Бухарестни тийресинде кызауатладан биринде жаралы болуп, Хорламгы госпитальда тубегенди. Саният иги кесек аскер майдалгы тийшли болганды.

Кыарачайлы Глоуланы Мелек, устаз болуп турганлай, Улуу Ата журт урушха кетгенде, биринчи заманда шофёр эди. Артда, Гюржюде кысыха курсланы ётүп, уруш узуну самолётда стрелокрадист, танкчы, радиотелеграфист да болганды. Аны кырал Кызыл Жулдузну ордени бла, сора иги кесек майдалгы саугыалаганды.

Кыарачай - Черкесни халкы поэти Байрамукъланы Башчыны кызы Халимат да болганды урушда. Ол, фельдшер болуп, жаралы солдатлагы багы, кыыйын кюнде жигитликке чакырыу назмула, хапарла, очеркче жазганды. *Кюндюз кыара терибизни төкюрю, Кече да кыобара жуку арасында, Сыртыбызда – карабин, жаныбызда – бинтле,*

Юйретдиле бизни солдатлыкыга... – деп назму тизгендинде, Халиматха жыйырма төрт жыл бола эди.

Учулганчы Эркенланы Тилмекни кызы Зафира да сынаганды уруш отну. Ол фашистле бла урушан санинструктор болуп, жаралыланы кыаты сермешледен чыгы-

Оракъланы Фаризат, Базоланы Саният, Глоуланы Мелек.

арып турганды. Кырал аны иги кесек майдалгы саугыалаганды.

Былайда партизанга чыккыган кызыланы да айтыргыа керек болуп: Бызынчы жанында Шауланы Миналдан, Шауланы Зухра, Чегем тарында Наршауланы Сакинат, Атакуланы Хафисат эм башхала. Мусукаланы Шамса – Элбрус партизан отрядда пулемётчу, аны эгечи Мусукаланы Мариям, Төппеланы Саният, Байзулаланы Шаку да – аскерчиле, Таукенланы Кулизар а медсестра болгандыла.

Алай Улуу Ата журт урушуну заманында кыралны кыоруулагыа кюч салган жигит кызыланы араларында белгисиз болуп турганла да тубейдиле бююн. Аладан бири Гюржюде билим алган лётчиди – Темуккуланы Токмакыны кызы Саният. Аны юсюнден Бийчеккуланы Тахир тапханды архивде кыагытла. Ол аны юсюнден былай хапар айтады: «Кыоруулау министрствону архивинде Темуккуланы Саниятны юсюнден эки кыагыт тапханма. Аладан бири жол-эксплуатация батальонну строевой частында 5 ноябрьде 1943 жыл Закавказский урушуну кадрла бёлюмюно таматасына жазылды. 25 адамны Иран кыралындан бизге жиберибиз деген приказды ол. Аланы ичинде уа эки эр киши бла жыйырма юч тиширу бардыла. Ала

Ирандан СССР-ге кетерге керек эдиле, кызыл аскерни политчастьны замначальниги генерал-майор Колесовну буйругуна кере. Кыагытны тубюнде уа майорла Дугинов бла Сысоев кюл салгандыла. Аланы биринчиси командир, экинчиси уа штабны таматасыдыла.

Экинчи кыагыт а 31-чи автополкуну командирине аталыды. Тбилиси шахарда. Ол 1943 жылда 20 ноябрьде жазылды. Бу шагаат кыагытха кюл салганла уа – подполковник Натроев эмда лейтенант эбизе жаш Лабаури. Анда да башында болган билдириуле бардыла».

Алай бла Тахир Сафиятны Иранда, Гюржюде болганын билеп, андан ары кыадыры этигенди. Билген да этгенди: Саният бла аны нёгерлери уруш заманда Американы Бирлешген Штатлары бизни кыралгыа берген «студобекер» машиналары Иранда кемеден тошорюп, бизни кыралгыа сюргендиле. Ол а таулу кыызга уллу ийнаноруулуккуну шарты эди.

Урушдан сора Саният, абхазны жаш бла юйор кыурап, Абхазияда жашаганды.

Жарсыугыа, Сафиятны юсюнден табылган шартла жаланда быладыла. Бек азды ол халкыбызны махтаулу кызыны юсюнден айтханда, аны этген ишини магыаналыгына кыарасакъ. Ким биледи, газет окуучуладан анга кыошарыклары болганла табылсада уа?

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ахшы уланларыбыз

Халкыбызны пелиуанлары

Халкыбызда пелиуанла алгын кеп жаратылгандыла. Хар аузуну кесини жигити болганды. Кючлери бла кыарылары Беш Тау элден тышында айтылган жашла бла эриширге кепле итингендиле. Алайладан бири Чабдарланы Жубуран болганды. Кеси заманында ол бек кыарылуугы саналганды. Ол кыураган оюнладан бизге ючюсю жетгендиле.

Аладан биринчиси атланы жегип бардырылгандыла. Экисин, чындыла бюнларын ачымтазча этип, арт аякларына жетип юрютмезча, кенделен кыылычланы тап жарашдырып салып, кыылычлагы да бир кыулач узунлуклары болган жиплени кысыып, кыыйрларын туюмчек этедиле.

Эки атны да алларын керге айландырып тохтатхандан сора, жиплени туюмчек кыыйрларын бир кюл бла кыаты тутаргыа керекди. Андан сора атланы камичиле бла уруп, экеулен юрюткен этедиле. Ол заманда туюмчекле кыолдан ычынмай, ат а тыйылганлай кыалса – хорлаган ол болады.

Чабдар улуну экинчи оюну кыапчыкыны будайдан, арпадан, тарыдан болса да толтуруп, аны атда чабып бара сермеп, жерден алыу бла байламдыла. Бучаклары ёрге айланган кыалны алай сермеу бек кыыйын ишледен бирини дейдиле.

Кюл кючю уллу болган Жубуран кыарыуу бла кеплени сейирсиндиргенди. Той-оюн болган жерде аны тегерегине кыачан да аслам халкы жыйылганды. Ол да аланы сейирсиндирге бек сюйгенди. Мал союлган жерде базуну хайырална, пелиуан дагында бир оюн кыурачу эди. Аны кепле болдуралмагандыла. Анда эр кишиге ёрге туруп, эки кыулу бла базуну алып, билеклерин алгыа узатып, аны бир бюкгенлей сындырыргыа керек болганды. Экинчи,

кючюнчо керге кёрюрге жарамай.

Нартланы заманында жортууулагыа дерге келе келсек, Ёрозмекден кыарылуу болмаганды. Андан бери уа Загыштокъланы Чепеллеу, Улбашланы Уча, Мысакаланы Кыара-Бий бла Сары-Бий, Мамашланы Баян, Косаналаны тукум башын ачкан Атарал, аны туудукларындан бири Эрменбий, Байсыланы Аталай кыарыу сынаган жердеде, ат жараулада озуп болгандыла.

Халкыбызны аламан айтхан Мокъаланы Зантууду бла Каркаланы Кыыдын уллу санлы, кыарылуу адамла болгандыла. Сёз ючюн, бир жол Зантууду ёгюзно союп, этин терисине чулгыл, кётюрюп кетген пелиуан болганды. Алай таш кётюрюп чабышуда Кыыденнге хорлатханы себепли, анга ёз атын берген эди.

Огыры Малкъардан Таулуланы Бий-Солтан бла Асанланы Хаджи-Мурат татлы тенгле болгандыла. Экиси да аркыаларын жерге салдырмай, саулай Кавказыны айланып чыккыган жашла эдиле. Эки батыры да жашауларын 1919 жылда акъ кыазакыла юзгендиле.

Миллетибизни аллай кючлю жашларындан бири Болатланы Адил-Герий болганды. Ол эки ёгюз сюркеген туморууну имбашына женгил кётюрюп кетгенди. Сора таш юсюне минип, союлган кыошарны баш бармагы бла тутуп, терисин алай сыдырганды. Токъсан жылында аугъан чалгыны сабыны кыыйрындан эки бармагы бла буруп, ёрге сюеп кыйыганды. Кыыртыше олтуруп турганлай, бир аягынан алгыа узатып, кыоллары бла болушмай, экинчи аягыны юсюне ере туруп кыалганды.

Дагыда аны жумдургуын не кыарыуу адам да ачылмаганды. Кеси заманына кере, ол болмаганча кеп тил билгенди. Орус,

черкес, чечен, эбизе, дюгер тилдеде сёлшегени себепли, кыйда да жарашып, ишге, сёзге да кыошулуп кыала эди. 20-чы ёмюрно аллында Кыарачайгыа бичен ишлерге барганында, эки чалгычыны орунуна хакъ алып турганды, деген хапар жорюгенди.

Бир жол Улуу Малкъаргыа Бахсан аууздунда кыонокыла келедиле. Темуккуланы туурала (жерни аты) тийресинде алагыа огыары малкъарыла тубейдиле. Пелиуан Бёзюланы Бийнёрге да алайгыа жуууклашады.

- Жашла, бу ууаныкны Черекни бирси жанына ким ётдюрсө да, ат багыасы аха саугыа берликме, - дейди кыонокылыны жыйын таматарлары. Терк окуна ууаныкны аудуруп, юч аягынын бирге байлап, сыртына кётюрюп, ары жанына ётдюрюп тошорген Бийнёрге, кыонокыла Мухол бла айланып келгинчи тууарны кыатында сакылап туруп, ат багыасын да алып, элли жашла кыатына кыйтхан эди. Аны ёсюмо он кыарыш, ауурлуугы уа 150 килограммгыа жете эди. Ол 100 жылы толуп, кыабыр юлюшюн 1956 жылда Алма-Ата шахарда тапханды.

Темуккуланы Исмайлгыа уа таш атыуда хазна адам жеталмаганды. Бир жол ол аны 23 атламгыа сызган эди. Ол кёрюмдюно кыатына жууук да биреу окуна болдуралмаганды.

Жарсыугыа, халкыбызны быллай сейир адамларыны атларын асламында жаланда тукум келечилери биледиле. Башхаланы аланы юслеринден хазна хапарлары жокъду. Аны себепли, бизни борчубуз миллетибизни аллай келечилери бла окуучуларыбызны танышдыра турууду.

Басмагыа ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат хазырлаганды.

Социал Фонд

Аналыкъ капиталдан – ай сайын телеуле

Аналыкъ капиталдан 3 жыллары толмаган сабийге телеулене бизни республикада 687 юйор аладыла. Болушлукну бу тюрлюсю файдалары аз юйорлеге, ата не ана ишлегенине бла кыалганына, болган мюлклерине кыарамай бериледи. Быйыл бу телеулене тохташдырууда тюрлениуле этилгендиле. Аладан эм магыаналыс ачханы 3 жыллары толмаган хар сабий ючюн да, ол санда биринчи тууган балагы да алыргыа жараганыды, телеуле аины бешинчи кюнюнде келедиле. Эндиге дерге ол жангыз экинчи тууган сабийге берилгенди.

Пособияны алыр ючюн, юйор фондыа заявление жазаргыа керекди, аны кырал жумушланы сайтында, МФЦ-да, фонду сайтында энчи кабинетде неда клиент службагы барып толтуруугыа да жарарыкыды. Телеуле бир жылга тохташдырыладыла, ол болжалдан сора заявлениы жангыртыргыа керекди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зулфия.

Росгвардия

Мамырлыкны магъанасын

ангылатхандыла

Росгвардияны КъМР-де Управлениясыны къуллукчылары бла ветеранлары Нальчикни 33-ю номерли орта школунда «Кишиликни дәрсин» бардыргандыла. Ол Терроризмге къажуулукта бирликни кюнине аталганды.

Полицияны отставкадагы полковниги Руслан Хужоков

оқуучулаға терроризмни кююсюлюгюню, ол адам улугга келтирген хатаны, аскерчиле аманлыкчылыны тохтатханда этген жигитликлени, мамыр жашау ючюн жанларын берген негерлерини юслеринден айтханды.

- Бу кюнледе биз 2004 жылда 1 сентябрьде Беслан шахарда

сабийлеге этилген зорлукну эсгеребиз. Быллай аманлык бир заманда да къайтарылмазча этерге барыбыз да борчлубуз, дегенди полициячы.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Бузыкълукъ

Газ бла жалчытыу программаланы толтурулгъанлары тинтилликдиле

Монополиялаға къажуу федерал службаны къуллукчылары республиканы тарифле жаны бла къырал комитетини ишинде бузыкълукъланы ачыкълагъандыла. Быйыл июнда ведомство пландан тышында тинтиуле бардырганды, деп билдиргендиле бизге УФС-ны пресс-службасындан. Аланы кезиунде «Газпром газораспределение Нальчик» акционер обществону ызлары бла келген газга 2015-2020 жыллада къошакъ телуеуле салынганларыны тюзлюклери сюзюлгенди.

Ачыкъланганыча, газны

юлешиу бла кюрешген организацияга къошакъ файда тошгенди. Аны уа газ бла жалчытыу программаны жашауда бардырууга къоратырга белгиленгенди. Болсада биригиу ачаны толусунлай белгиленген жумушлагга белмей, газ ызлары ишлетиуно болжаллары бузлгъандыла.

Газ бла жалчытыу программа жашауда къалай бардырылгъанларын жууаплы орган кереклисиа сюзегенди, алай бла уа газны юлешиу бла кюрешген компанияга тюшген къошакъ файда тергелмей къалганды.

Тинтиуледен сора Россейни Монополиялаға къажуу службасы КъМР-ни Тарифле жаны бла къырал комитетине ачыкъланган бузыкълукъланы кетерирге, къошакъ телуелени елчмени тюзлюгюн сюзерге эсгертиуле этгенди. Аны бла бирге быйыл 1 декабрьге дери 2014-2020 жыллада халккы газ бла жалчытыу программа къалай толтурулгъанын тинтирге кереклисиа да белгиленгенди.

ТОКЪЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Эришиу

Жолда, спортдача, жорукъла бардыла

Элбрусчу футболчула къырал автоинспекторла бла бирге жараула бардыргъан жерге дери къоркыуусуз жолну сайлагандыла.

Районну полициячылары Олимпиадалы резервни школуну оқуучуларына къонакыга келгендиле. Право низамны сакълау-ула жаш футболчулаға жолда, профес-

тохтатхандан сора етерге жарагъанын ангылатхандыла.

Кюз артында кюн къысха болуп барады, аны ючюн школдан сора спорт секцияга эмда андан юйге къарангыда барырга тюшеди. Жолда адам болгъаны керюнор ючюн кийимледе энчи белгилини тагъарга чакыргъандыла -

сионал спортдача, жорукъла болгъанларын, хар инсан да аланы сакъларга кереклисин айтхандыла. Сёз къоркыуулу болумланы юслеринден да барганды. Бютюнда уа жолдан жаяу етген кезиуде сакълуккыны тас этерге жарамагъанын, эркин этилген жерде баргъанда, водитель аны эслегенден эмда машинасын

жарыккыны жылтыратхан. Алай бла уа водитель аны керюп, жол берликди.

Ахырында къонакыла жаш спортчулаға жетишимле тежегендиле, ала уа керекли билим алгъанлары ючюн ыразылыкларын айтхандыла.

АДБУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Дзюдо

Каспийни оюнларындан — сегиз майдал

Астраханьда дзюдодан «Каспийни оюнлары» деген ат бла халкыла аралы эришиу болганды. Анга Россейден, Азербайджандан, Ирандан бла Беларусьдан 21 жыллары толмагъан спортчула къатышхандыла.

Къабарты-Малкъарны «Локомотив – Грин Хилл» клубуну дзюдочулары, эсеплеге керё, ахшы тутушхандыла. Кеслерини

аурулукъ къауумларында Аслан Шадов (60 кг), Байсыланы Таулан (81 кг), Дмитрий Якушев (+100 кг) хорлагъандыла. Амир Тарканов (81 кг) бла Идар Бифов (100 кг) кюмош майдалла бла къайтхандыла. Кантемир Замбатов (66 кг), Аскер Мамиев (81 кг.), Уяланы Магомед (90 кг) ючюнчюле болгъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЁЗБЕР

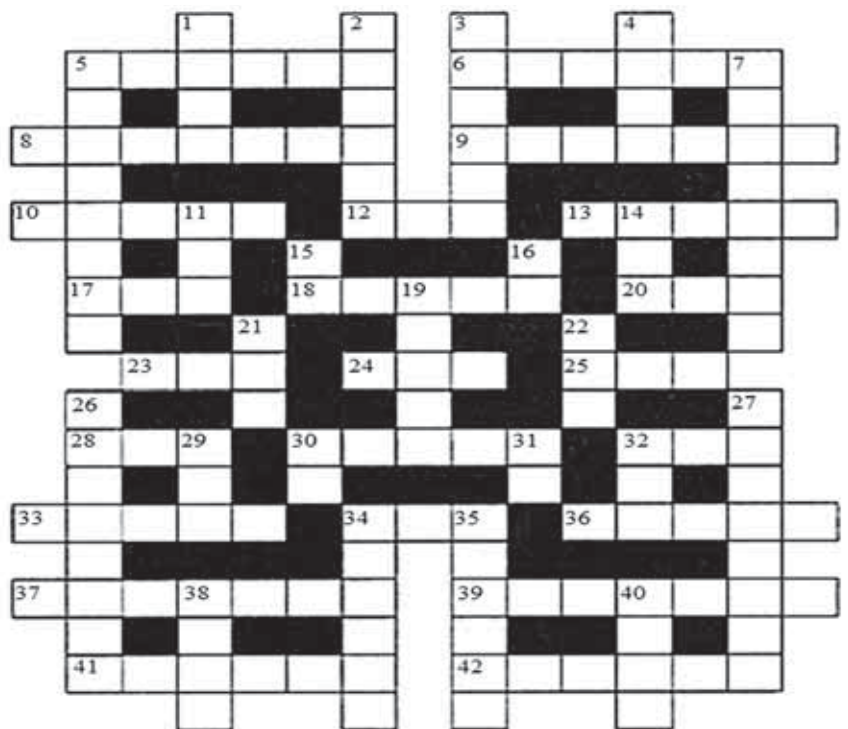
ЭНИНЕ: 5. Патчахны жери. 6. Сыйлы къумач. 8. Гитче жаныуарчык. 9. Бичен ишлегенде керекли адам. 10. Эртте аны бла аш къангага эт салгандыла. 12. Алда Азияда къырал тамата. 13. Кюйдюрюючу ханс. 17. Бет. 18. Адамны санында органы (селезёнка). 20. Чегем оуузунда эртте бир элли аты алай болганды. 23. Тау жютюсю. 24. Жылтырауукъ халы. 25. Санланмай, саулай къууруулгъан мал эт. 28. Бузулурга жарамагъан сёз. 30. Тукъум белги. 32. Къабыр. 33. Юйге кирген жерде биринчи оту. 34. Кызгъанч адам. 36. Уллу гебен. 37. Бир тюрлю бир ишни этерге талпынуу. 39. Уучу. 41. Чыпчык етмез мекам. 42. Мюйюзно ич къатысы.

ЁРСИНЕ: 1. Жууукъ адам. 2. Сабий къамичи бла буруп ойнагъан оюнчакъ. 3. Биринчи малкъар композиторну аты. 4. Ол жаяу туюлюду. 5. Бек сейирлик. 7. Адамны халында бек аман кылык. 11. Къуран сурат. 14. Атакага элтен сёз. 15. Туугъан балага биринчи аны бередила. 16. Уруш керек. 19. Ундан этилген аш. 21. Адамны саны неда пиала. 22. Ансыз аш татыулу болмайды. 26. Бек иги ун. 27. Ауана. 29. Ол темирни ашайды. 30. Самолётну тюрлюсю. 31. Губуну эшиую. 32. Сабий сыйген булжуу. 34. Жылтырауукъ минчакъ. 35. Сейирлик. 38. Женгил машинаны немис тюрлюсю. 40. Кысха заман.

Газетни 105-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 5. Саулукъ. 6. Апатау. 10. Тамыр. 11. Чуракъ. 12. Аманлыкчы. 15. Жаухар. 18. Гургун. 19. Кылкыяр. 20. Сабанлык. 21. Фитналык. 24. Алфавит. 26. Арауан. 27. Жыйгыч. 31. Жантуугъан. 33. Марал. 34. Кымыз. 35. Къаплан. 36. Бачама.

Ёрсине: 1. Къуурма. 2. Чалгычы. 3. Чатыр. 4. Бауур. 7. Балхам. 8. Къаланкыа. 9. Баппуш. 13. Байрамжакъ. 14. Душманлык. 16. Мыдыхла. 17. Гяхиник. 22. Къанауат. 23. Уртлам. 25. Тыйгыч. 28. Къапхан. 29. Майдал. 30. Сагъат. 32. Кыйма.

Маданият

Жашау турмушубузду көргүзгөн берүү

Эсигизде эсе, газетибизни 48-чи номеринде Москвадан «Культура» каналы «Земля людей» деген проекттин келечилери Къабарты-Малкъарда малкъарлылары жашау турмушларыны бла маданиятларыны юсюнден берүү кураганларыны юсюнден билдирген эдик. Бююнлюкде «Малкъарлыла. Таулары сабийлери» деген ат бла берүү хазыр болуп, эфир ызга салынганды.

«Культура» канал бериуюн аны жигити – малкъарлыларыны – юслеринден быллай анонс жарашдырып басмалаганды: «Малкъарлылары Кавказда жашаганладан бек тынч эм мамырлы миллетге санайдыла. Таулары аты юйлеридиле! Бошдан жюрюк болмазла алада «Тюзно сыйла да, тауны сайла» деген сёзле да. Башка кавказлы халкълара, таулула да ата-бабаларындан келген адет-төрөлени сыйлайдыла эм сакълайдыла. Сёз ючюн, не той да келини юйге кийири адетсиз болмайды алада. Аны бек магъаналы кезиуюн аны башындан жаулуктарыны алыуюн. Дагында кызыны тилеи келгенде не келтирге кереклиси, сабийни бөлүү кылайы адети дегенча затла барысы да эрттеден келген жорукъла бла тийишлиликте бардырыладыла.

Андан тышында да, малкъарлыла къонакъ алыугъа уллу магъана берип келедиле. Къонакны аты бла ол юйюнде кыой союлады. Аны бла бирге уа хант кыангагъа тюрлю-тюрлю таулу хычинле салынадыла...

Алайды да, халккыбызны юсюнден «Балкарцы. Дети гор» деген берюуге шабат күн 9 сентябрьде 11сагъат 30 минутта «Культура» каналда къараргъа боллукъсуз.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Сахна

Театр сезонун башлайды

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кырал драма театр 87-чи сезонун ачады эм сезни бу оюнлага къараргъа чакырады: **11 сентябрьде** Б. Нушичи «Философияны доктору» комедиясы. Башланганы **19:00 сагъатда**.

14 сентябрьде «Театр концерт». Башланганы **19:00 сагъатда**.

18 сентябрьде Т. Джудженоглу «Къар юзюлген» драмасы. Башланганы **19:00 сагъатда**.

24 сентябрьде Атырзаланы М. «Тамаша сыбызгы» жомагы. Башланганы **12:00 сагъатда**.

Оюнла барлык жер: **Балкарская орам**, 2. Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кырал драма театр.

Телефонлары: **8-928-708-44-09; 8-963-281-21-45**.

Бидаириу

«Заман» газетте журналистика эмда филология жаны бла бийик билимлери болгъан жаш адамлары ишлерге чакырабыз.

Сорулары болгъанла **42-63-01; 40-04-82; 8-928-717-62-50** телефон номерлерге сөлешсинле.

Ёрлеу

Таулада энчи сакълукъ изленеди

Тири солуюн сойгенле заманларын заууклу ётюрюрге Къабарты-Малкъарны, айхай да, сойюк сайлайдыла. Жыл сайын бери Россейни, дуняны да жер-жерлеринден аслам турист келеди. Аланы солуулары тынчлыкълы ётерча, ачыгъанга терк болушлукъ этилирча кытаруучула да тохтаусуз усталыкъларын ёсдюредиле.

Бусагъатда МЧС-ни Элбрус бийик тау кытаруу-излеу отрядыны «Нальчик» бёлююнде кыулукъ этгенле жаруу халда Бзынгыда Гестола таугъа (4860м.) ёрлендиле, страховка станцияла да орната, кыыйынылыгына кёре «4-А» кыаумгъа кирген маршрутла бла баргъандыла.

- Жылны кезиуюн бла

байламлы къаллай болумла кёп болгъанларына кёре кытаруучула тюрлю-тюрлю жаруула барадыла. Ишлеринде аладан терк оноу эте билуу, кыарыу, кишиллик, кесини жашауна кыоркыуу бола тургъанлай башка адамны жанын сакълар-

гъа хазырлыкълы изленеди, - деп белгиледи бёлююню башчысы биринчи класслы кытаруучу Гюлойланы Мухаммат. Жангыз да бийул отряд 99 излеу-кытаруу операциягъа чыккъанды, аланы кезиулеринде 105 адамны жашауун сакълар-

лагъанды. Жарсыугъа, кёлле таулагъа чыккъанда кеслерине асыры базынадыла, кыоркыусулукъну жорукъларына уллу кёллююк этедиле, сора кыйын болумлагъа тюршедиле. Аны бла байламлы МЧС солугъанлагъа таула саулыкълы бла жашаугъа кыоркыуу жер болгъанын эсгертеди эм барлыкъларын эсепте салыргъа чакырады. Жолоучулукълы чыгардан алгъа, страховканы толтурургъа, спутник телефонуну неда спутник GPS-трекери алыргъа, ажашанда неда кыйын болумгъа тюршгенде не мадар эгерге боллугъуну юсюнден алгъадан ойларгъа тийишлиди.

КУЛЬЧАЛАНЫ
Зульфийа.

Журтубуз

Сын ташда жазыула

«Заман» газетибизни дайым окъуучуларындан бири Солтанланы Магомедти. Ол кеси да уста суратчыды. Бош заманды бурунну элерибизде тау жайлыкълыда бола, аланы ариу, сейир жерлерини суратларын алып, аланы юслеринде халарла жыйып, редакциягъа келтире туруучууду. Биз да аланы «Заманда» басмалайбыз.

Алгъаракълда Магомед Холамгъа барып келген эди. Анда эски къабырлада эки сын ташны суратын алдыргъанды. Экиси да бир жердедиле. Бири эр кишиге, экинчиси уа – тиширүүгъа. Юслеринде муслиман жазыулары бардыла.

Алгъаракълда тиширүү сын ташны юсюнде жазылгъанлары сириячы жашаа кёчюртген эди. Аны газетте чыгаргъан эдик. Эсигизге салайыкъ,

анда былай жазылып эди: «Аллах гюнякланы кечеди, тобагъа кыайтууну алады эм Аллах кыаты чамланады. Сура къафр, 3-чю аят. Алий Уркъуй, 1311 жылны 11-чи айында 22-жыллыкълы ёлгенди».

Ол тиширүү Алийланы Уркъуй болуп эди деп тохтагъан эдик.

Экинчи сын ташны жазыулары шёндю окъутуп келтиргенди. Анда уа сын ташны башында Къурандан дуа жазылыпды. Бисмилляхий рахмани рахим, деп башланады. Дууаны къалгъанын окъуялмадыла. Ортасында жазыулада жашны аты Хамит, 1311 жыл 11-чи ай, деп жазылыпды. Тукъмун да окъуялмагъандыла. Эм тюрюнде уа: «Аллах кёрюп турады мени жашаууму», деп турады.

Магомедт бу сын ташланы юслеринден Акъ-Сууда абаданладан соргъан

эди. Ала уа эртте къартладан эшитгенлерин айтхандыла. Сын ташлары салынган кыыз бла жаш бир бирлерин сыйюп болгъандыла. Не сылтау бла эсе да, жууккъ-ахуу аланы бир болуларын сыймей, чырмау этгендиле, алгъа кыажу тургъандыла.

Бир кюн жаш адамла оноулашып, къачадыла. Бара барып, эл башында Акъ къаягъа жетедиле. Адамла былары кёрюп, ызларындан кыаршы боладыла. Аладан къачып кыутулмазлыкъларын билгенден сора, кыыз да, жаш да къядан энишге секиргендиле.

Аланы экисин да бир жерде асырагъандыла. Кыабырстанны ичине кийирмегендиле, жанында асырагъандыла. Айтханыбызча, сын ташланы юслеринде муслиманча 1311 жыл 11-чи ай деп жазылыпды. Аны биз хайыр-

ланган санаугъа кёчюрсегн, 1889 жыл болады.

Алайды да, Магомедни къармашуулугъу бла миллетде болгъуну бир жарсыулу ишни халары белгили болду.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Сюзюу

Эсгертиуле этилгендиле

Республикада турист-солуу объектлени терроризм кыоркыуудан сакъларча иши кыаууну Элбрус районда болгъанды. Анга Къабарты-Малкъарны Курортла эм туризм министрствосуну, Элбрус районну администрациясыны эм кюч ведомстволаны келечилери да кыошулгъандыла.

Тинтиуле Россейни Правительствосуну «Къонакъ юйлени эм солугъанла тургъан башка жерлени терроризмден кыоркыусулукъларын жалчтыгъу эм бу объектлени кыоркыусулукъларын паспортун жарашдыруугъа излемлени тохташдырууну юсюнден» бетимине тийишлиликте дайым бардырыла-

дыла. Районда анга кёре беш жерде болум кыюулгенди. Эсептеге кёре, халатланы тюзетирча эсгертиуле этилгендиле, деп билдиредиле республиканы Курортла эм туризм министрствосундан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфийа.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнаит,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикте кёре **19.00 сагъатда** кыол салынады. **20.00 сагъатда** кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГЪАНЛА:

Тикаланы Фатима - дежурный редактор, Кучукланы Сафийат, Кетенчиланы Зульфийа - жууаплы секретары орунбасарлары; Ахматланы Луоза (1,2,3,4-чю бетле), Геляланы Валентина (9,10,11,12-чи бетле) – корректорла.

Тиражы **1484** экз. Заказ № **1955**
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почта: elbor_50@mail.ru